

POSTANOWIENIE

21 lipca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski

na posiedzeniu niejawnym 21 lipca 2023 r. w Warszawie,
w sprawie z powództwa Ż. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.
przeciwko M. K. i J. L.

o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej M. K.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 22 września 2021 r., VI ACa 30/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego Warszawie na rzecz radcy prawnego M.K. 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych, w tym należny podatek od towarów i usług, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu M.K. z urzędu oraz kwotę 19,40 (dziewiętnaście złotych i czterdzieści groszy) tytułem zwrotu poniesionych wydatków.**

(a.z.)

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W judykaturze i doktrynie wskazuje się, że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej (zob. np. postanowienia SN: z 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147; z 22 marca 2007 r., III CZ 16/07; z 25 maja 2022 r., II USK 582/21).

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. „przedsądu,” ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie wystąpienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Mając powyższe na względzie podkreślić należy, że cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez prawidłowe powołanie i wyczerpujące uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które - zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. - będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, przy czym w granicach zaskarżenia bierze jednak pod rozwagę nieważność postępowania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 22 września 2021 r. pozwany oparł wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania na przesłankach określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 3 i 4 k.p.c.

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący podniósł, że w sprawie doszło do naruszenia art. 381 w zw. z art. 227 k.p.c., co skutkowało uniemożliwieniem pozwanemu wykazania, że weksel *in blanco*, za który poręczył został uzupełniony niezgodnie z zawartym porozumieniem, a w szczególności, że nie wystąpił stan niewykonania przez wystawcę weksla zobowiązania wobec powódki do zwrotu przedmiotu pożyczki (w związku z brakiem wydania przedmiotu pożyczki przez powódkę).

Zdaniem pozwanego oddalenie przez Sąd Apelacyjny wniosku dowodowego o zobowiązanie powódki do przedstawienia dowodu przeniesienia własności środków pieniężnych przez powódkę na rzecz pożyczkobiorcy tytułem wykonania umowy pożyczki, mimo sformułowanego przez pełnomocnika z urzędu niezwłocznie po ustanowieniu w postępowaniu apelacyjnym i jednocześnie wykazaniu zasadności wniosku w związku z jego zgłoszeniem po raz pierwszy w postępowaniu apelacyjnym — doprowadziło do zdezwuowania prawa pozwanego do sądu w znaczeniu materialnym (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) i z uwagi na oczywiste merytoryczne znaczenie wnioskowanego dowodu dla rozstrzygnięcia sprawy - pozbawienia pozwanego faktycznej możliwości obrony swoich praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Problematyka nieważności postępowania ze względu na wystąpienie przyczyny z art. 379 pkt 5 k.p.c. znajduje odzwierciedlenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym przyjmuje się, że niemożność obrony swych praw zachodzi wówczas, gdy w postępowaniu sądowym pozbawiono stronę, wbrew jej woli, całkowitej możliwości podejmowania lub świadomego zaniechania czynności procesowych zmierzających do ochrony jej sfery prawnej. Nie ma przy tym znaczenia z czyjego powodu pozbawienie możliwości obrony nastąpiło, tj. czy było to

efektem działania sądu, strony przeciwnej, czy też osoby trzeciej. Jednocześnie przyjmuje się, że pozbawienie możliwości obrony zachodzi w sytuacji, gdy strona została pozbawiona uprawnień procesowych wskutek wadliwego postępowania innego podmiotu, a nie wtedy gdy strona na skutek własnego działania z uprawnień tych nie skorzystała (zob. np. wyroki SN: z 9 stycznia 2001 r., II CKN 1211/00; z 28 stycznia 2004 r., IV CK 418/02; z 7 lipca 2005 r., II UK 271/04, OSNP 2006, nr 5-6, poz. 95 oraz postanowienie SN: z 8 marca 2002 r., III CKN 461/99 i z 17 lutego 2004 r., III CK 226/02).

Odwołując się do aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego zauważyć można także stanowisko, że pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. nie należy wiązać wyłącznie z sytuacją całkowitego wyłączenia strony od udziału w postępowaniu. Zachodzi ona także wówczas, gdy z powodu uchybienia przez sąd przepisom postępowania, strona wbrew swojej woli została faktycznie pozbawiona możliwości obrony swoich praw w jego istotnej części, jeżeli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji i to bez względu na to, czy takie działanie strony mogłoby mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (zob. np. wyroki SN: z dnia 15 lipca 2005 r., IV CSK 84/10; z 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08; z 10 maja 2000 r., III CKN 416/98, OSNC 2000, Nr 12, poz. 220; z 13 czerwca 2002 r., V CKN 1057/00).

O nieważności postępowania można mówić również w przypadku, gdy pozbawienie strony możliwości obrony swych praw dotyczy tylko fragmentu procesu, na przykład ostatniej rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie wyroku. Ocena nieważności powinna się odbywać w odniesieniu do konkretnego przypadku (zob. wyrok SN z 5 czerwca 2009 r., I PK 19/09).

Stwierdzenie nieważności postępowania wymaga rozważenia czy w konkretnej sprawie nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, czy uchybienie to miało wpływ na możliwość działania strony oraz czy mimo zaistnienia tych dwóch przesłanek, strona mogła bronić swoich praw. Tylko przy kumulatywnym spełnieniu tych wszystkich przesłanek można mówić

o prowadzącym do nieważności postępowania pozbawieniu strony możliwości obrony swoich praw.

Podkreślenia wymaga, że nie dochodzi do nieważności postępowania, jeżeli strona podjęła czynności w postępowaniu sądowym, a doznawała jedynie pewnych utrudnień w obronie swoich praw, związanych z brakiem fachowego przygotowania (zob. postanowienie SN z 27 września 2018 r., I UK 400/17).

W kontekście twierdzeń skarżącego podnieść należy, że na etapie postępowania przed Sądem pierwszej instancji powód nie występował o ustanowienie dla niego pełnomocnika z urzędu, a czynności podejmowane przez niego w tym postępowaniu nie pozwalają przyjąć, że brak rozeznania lub nieporadność sprawiły, że nie był on w stanie wykorzystać prawnych możliwości prawidłowego jej prowadzenia.

Wobec braku stosownej inicjatywy dowodowej powoda na etapie postępowania przed Sądem pierwszej instancji nie można zatem przyjąć, że oddalając wniosek dowodowy, sformułowany po raz pierwszy w postępowaniu odwoławczym, Sąd Apelacyjny naruszył art. 381 w zw. z art. 227 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowane jest stanowisko, że pominięcie wniosku dowodowego strony może uzasadniać kwestionowanie przez nią ustaleń sądu, nie jest natomiast pozbawieniem strony możliwości obrony swych praw i nie uzasadnia zarzutu nieważności postępowania - art. 379 pkt 5 k.p.c. (zob. np. postanowienia SN: z 12 grudnia 2000 r., II UKN 121/00, OSNAPiUS 2002, Nr 17, poz. 421; z 17 lipca 2019 r., V CZ 20/19; z 30 kwietnia 2021 r., I CSK 679/20).

Mając powyższe na względzie stwierdzić należy, że nie ma podstaw do przyjęcia, że wystąpiła przesłanka w postaci nieważności postępowania. Skarżący nie wykazał bowiem – w sposób prawem przewidziany - że Sąd drugiej instancji naruszył przepisy prawa procesowego, w wyniku czego powód został pozbawiony możliwości obrony swych praw.

Na uzasadnienie przesłanki w postaci oczywistej zasadności skargi kasacyjnej powód przytoczył te same argumenty, które miały wskazywać,

że postępowanie przed Sądem drugiej instancji dotknięte było nieważnością. Zbędne jest zatem ich powtarzanie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wskazywano, że aby skarga kasacyjna mogła zostać uznana za oczywiście uzasadnioną, nie wystarczy tylko wskazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa, lecz należy także wykazać, że doszło do takiego właśnie naruszenia – oczywistego i widocznego *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej oraz wynikającej już z treści skargi (zob. np. postanowienia SN: z 4 lipca 2019 r., V CSK 80/19, z 29 marca 2019 r., V CSK 321/18, z 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18).

Przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. obejmuje przy tym jedynie uchybienia przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji w skardze kasacyjnej, o charakterze elementarnym, które polegają w szczególności na oparciu rozstrzygnięcia na wykładni przepisu oczywiście sprzecznej z jednolitą i ugruntowaną jego wykładnią przyjmowaną w orzecznictwie i nauce prawa, na zastosowaniu przepisu, który już nie obowiązywał względnie na oczywiście błędnym zastosowaniu określonego przepisu w ustalonym stanie faktycznym.

Skarżący nie przedstawił przekonujących od razu, widocznych *prima facie*, twierdzeń wykazujących racje podważające rozstrzygnięcie poddane krytyce i zaskarżeniu na czym właśnie polega „oczywista” zasadność środka zaskarżenia w rozumieniu przyjętym w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. (zob. postanowienie SN z 17 grudnia 2019 r., IV CSK 307/19).

Biorąc przy tym pod uwagę argumenty skarżącego uzasadnione jest twierdzenie, że zmierza on w istocie do zakwestionowania dokonanej przez Sąd pierwszej i drugiej instancji oceny dowodów oraz poczynionych na tej podstawie ustaleń faktycznych. Dotyczy to w szczególności ustalenia Sądu pierwszej instancji, które Sąd Apelacyjny w całości podzielił, że na podstawie umowy z dnia 10 lipca 2009 r. M. S. otrzymał od Ź. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. kwotę 100 000 złotych.

Zawarty natomiast w art. 398³ § 3 k.p.c. zakaz oparcia skargi kasacyjnej na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów oraz związanie

Sądu Najwyższego ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) oznacza niedopuszczalność powoływania się przez skarżącego na wadliwość postanowienia sądu drugiej instancji, polegającą na ustaleniu faktów lub niewłaściwie przeprowadzonej ocenie dowodów, również we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (zob. postanowienie SN z 15 października 2020 r., IV CSK 136/20).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu Sąd Najwyższy orzekł na podstawie § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2019 r., poz. 68), a także § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz.U. z 2018 r., poz. 265) oraz mając na względzie wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 23 kwietnia 2020 r., SK 66/19 i z 20 grudnia 2022 r., SK 78/21.

[as]

(a.z.)